

1.1. Актуальні питання обліку розрахунків з постачальниками та шляхи його удосконалення на сільськогосподарських підприємствах

Актуальність дослідження проблем обліку розрахунків з постачальниками та шляхам його удосконалення обумовлюється тим, що в умовах недостатнього забезпечення сільськогосподарських підприємств оборотними засобами зростання кредиторської заборгованості стає поширеним явищем. Дане явище виникає в результаті встановлення господарських відносин між підприємствами агропромислового комплексу.

Сільське господарство на сьогоднішній день - це найбільш важлива частина аграрно-промислового комплексу, головним завданням якого є надійно забезпечити населення продуктами харчування і промисловість сільськогосподарською сировиною. За останні роки значно погіршився фінансовий стан сільськогосподарських підприємств, так як ринок сировини і продовольства насичений, а ціни на продукцію змінюються під впливом інфляції та сезонних факторів. Сформовані ціна на сільськогосподарську продукцію протягом останніх кількох років виявилися несприятливими для сільського господарства, в той час як ціни на послуги, що надаються сторонніми організаціями підприємствам АПК, вартість пально - мастильних матеріалів, добрив, запасних частин, медикаментів, основних засобів виявилися в кілька разів більше.

Такий стан сільськогосподарських підприємств викликало зростання витрат виробництва, зростання заборгованості постачальникам, банку тощо. У зв'язку з цим велика увага приділяється розрахунками і постачальниками і підрядниками. Це обумовлено тим, що постійно відбувається кругообіг господарських засобів, виникає безперервне відновлення різноманітних розрахунків. Одним з найбільш поширених видів розрахунків якраз і є розрахунки з постачальниками та підрядниками за сировину, матеріали, товари, послуги та інші матеріальні цінності.

В процесі діяльності не завжди здійснюється розрахунок відразу, що обумовлює виникнення зобов'язань підприємства і призводить до кредиторської заборгованості. Відсутність майнової відповідальності за невиконання власних договірних зобов'язань дозволяє підприємству ухилятися від взаєморозрахунків з партнерами.

У свою чергу платіжна криза підприємства впливає на несвоєчасну сплату державних зобов'язань, здійснюваних за рахунок бюджету. Рішення вищеназваної складної проблеми багато в чому залежить від удосконалення бухгалтерського обліку та аудиту взаєморозрахунків.

Проблеми обліку розрахункових операцій з кредиторами постійно знаходяться в центрі уваги вчених. Однак в умовах трансформації сільськогосподарських підприємств та розвитку форм господарювання багато аспектів цієї важливої проблеми вимагають подальших поглиблених досліджень щодо ефективного управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств, зокрема оптимізація дебіторської і кредиторської заборгованості.

Зобов'язання - це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди. Обов'язкова оплата зобов'язань виникає за умови отримання активу або передоплати за актив за чинним законодавством і згідно зі статутом підприємства.

Погашення зобов'язання спричинює відтік грошових коштів або інших активів підприємства в майбутньому. Іноді в результаті погашення одного зобов'язання може виникнути інше. Наприклад, погашення за товари і послуги перед постачальником векселем.

Зобов'язання, що відображаються в бухгалтерському обліку, мають юридичний та економічний зміст. Як юридична категорія зобов'язання - це відносини, що регулюються правом. В силу цих відносин одна сторона уповноважена вимагати від іншої здійснення господарських операцій: передачі майна, виконання робіт, надання послуг, а інша сторона зобов'язана

виконувати вимоги щодо предмета зобов'язання і має при цьому право вимагати відповідну винагороду - сплату грошей, зустрічні послуги.

Серед вітчизняних вчених проблемні аспекти стосовно обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками досліджували Ф.Ф. Бутинець, Ю.А. Верига, Г.В. Власюк, С.Ф. Голов, О.Є. Гудзь, В.М. Добровський, М.Ф. Огійчук, О.М. Петрук, Л.К. Сук, П.Я. Хомин, Е.Ф. Югас, Н.Л. Правдюк, Л.В. Гуцаленко, О.А. Подолянчук, Н.Г. Здирко, І.М. Лепетан та інші.

Дослідження проблематики обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками знаходить своє відображення і в працях зарубіжних вчених, таких як Л.А. Бернстайн, М.Ф. Ван Бред, Е.С. Хендріксен та інших. В них розглянуто наукові підходи до регулювання, підтримання оптимальної частки поточних зобов'язань за товари, роботи, послуги у фінансовій звітності, обґрунтовано їх вплив на фінансову стійкість та платоспроможність підприємства.

Методологічні основи організації обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками встановлюють правила документального оформлення прийому, зберігання, відпуску товарів і відображення товарних операцій в бухгалтерському обліку і звітності, є елементом системи нормативного регулювання бухгалтерського обліку товарно-матеріальних цінностей.

Невід'ємною складовою діяльності підприємства є процес постачання - сукупність операцій, спрямованих на забезпечення підприємства предметами і засобами праці, необхідними для здійснення господарської діяльності. Цей процес здійснюється безперервно. Постачальники - це підприємства, які відвантажують продукцію (виконують роботи, надають послуги) покупцям.

Основними завданнями обліку розрахунків є:

- 1) формування повної і достовірної інформації про стан розрахунків з постачальниками і підрядниками за товарно-матеріальні цінності, виконані роботи та надані послуги, необхідної внутрішнім користувачам

бухгалтерської звітності - керівникам, засновникам, власникам майна організації, а також зовнішнім - інвесторам, кредиторам і іншим користувачам бухгалтерської звітності;

2) забезпечення інформацією, необхідної внутрішнім і зовнішнім користувачам бухгалтерської звітності для контролю за дотриманням законодавства України при здійсненні організацією господарських операцій і їх доцільністю, наявністю і рухом майна і зобов'язань, використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів відповідно до затверджених норм, нормативами і кошторисами;

3) контроль за станом дебіторської і кредиторської заборгованості; своєчасна вивірка розрахунків з дебіторами і кредиторами для виключення простроченої заборгованості;

4) своєчасне і правильне документування первинних документів і операцій по руху грошових коштів і розрахунків;

5) контроль за правильними і своєчасними розрахунками з покупцями і постачальниками;

6) контроль за дотриманням форм розрахунків, встановлених в договорах з покупцями і постачальниками;

7) забезпечення контролю за правильністю оформлення договорів та інших документів, що регулюють і регламентують взаємовідносини між підприємствами, організаціями, установами, фізичними особами;

8) ліквідація прострочених заборгованостей та недопущення заборгованостей з простроченим терміном позовної давності.

Дуже важливим при купівлі товарно-матеріальних цінностей є вибір постачальника. Тому при його виборі для зменшення ризику і підвищення надійності поставок потрібно враховувати наступні моменти:

– вартість товару (включаючи витрати на зберігання, транспортування і страхування);

– умови платежу;

– гарантійні строки;

- ремонт і після продажне обслуговування;
- відповідність продукції постачальника стандартам якості;
- можливість закупки безпосередньо у виробників або оптовиків;
- географічне місце розташування постачальника;
- основні види діяльності та його фінансовий стан;
- виробничу потужність та обсяги випуску продукції за останні роки.

Порядок та форми розрахунків між покупцем і постачальником визначаються в господарських договорах або контрактах купівлі-продажу.

Надходження основних засобів оформлюється Актом приймання-передачі (ф. № ОЗ–1), в якому вказується первісна вартість об'єкта, коротка технічна характеристика, місце експлуатації. До акту додається технічна документація, яка відноситься до даного об'єкта.

Підставою для оприбуткування виконаних робіт є Акт прийнятих робіт.

Оприбуткування кожного об'єкта нематеріальних активів відбувається на основі договорів, що містять інформацію про цей об'єкт.

До них обов'язково додаються документи, що підтверджують відповідні права на цей об'єкт (договір купівлі-продажу підприємства, концесія, патент або договір на право оренди приміщень, угода, патент або ліцензія, контракт, свідоцтво).

Основними типовими документами з оприбуткування запасів від вітчизняного постачальника є накладні, товарно-транспортні накладні, залізничні накладні, акти про приймання матеріалів, податкові накладні (де вказується податковий кредит по ПДВ) тощо.

У випадках, коли є розбіжності кількості та якості з даними супровідних документів постачальника, а також для матеріалів, що надійшли без платіжних документів, складають Акт про приймання матеріалів (типова форма № М–7).

Товарно-матеріальні цінності, що доставлені від постачальника залізничним транспортом, оприбутковуються на склад на підставі Залізничної накладної.

Якщо при прийманні вантажу буде встановлено розходження з даними, зазначеними у транспортних документах, або виникнуть питання щодо цілісності вантажу (зірвана або пошкоджена пломба), складають Комерційний акт. Цей акт є основою для подання претензій до залізниці про відшкодування збитків.

Матеріальні цінності, що надійшли від постачальника автомобільним транспортом, оприбутковуються на склад на підставі Товарно-транспортної накладної, одержаної від вантажовідправника.

У разі надходження вантажу на склад без документів відділ постачання виписує Наказ складу про прийом вантажу без документів.

Платіжними документами, які використовуються при операціях оплати товару, є Рахунки-фактури, Платіжні доручення, Виписки банків тощо.

Залежно від форми розрахунків оформляються такі платіжні документи: Платіжне доручення, Акредитив, Інкасо, Видатковий касовий ордер та інші.

Для обліку та узагальнення інформації про розрахунки з постачальниками та підрядниками призначено пасивний балансовий рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» (табл. 1).

До рахунка 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» відкриваються наступні субрахунки:

– 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками», який призначений для узагальнення інформації про розрахунки за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги з вітчизняними постачальниками та підрядниками;

– 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками», який призначений для узагальнення інформації про розрахунки з іноземними постачальниками та підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги;

– 633 «Розрахунки з учасниками ПФГ», який призначений для узагальнення інформації про розрахунки за одержані від учасників ПФГ

товарно-матеріальні цінності (роботи, послуги). Ведеться учасником промислово-фінансової групи.

Таблиця 1

Характеристика рахунка 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»

Номер та назва рахунка	Призначення рахунка	Відображення інформації за розрахунками із постачальниками та підрядниками			
		На рахунку 63		В обліковому реєстрі	У звітності
		За дебетом	За кредитом		
63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	Для обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи і надані послуги	Відображається погашення, списання заборгованості за одержані від постачальників та підрядників активи і прийняті роботи й послуги	Відображається виникнення заборгованості за одержані від постачальників та підрядників товарно-матеріальні цінності, прийняті роботи і послуги	Журнал ордер 3В с.-г., реєстр операцій за рахунками з постачальниками і підрядниками 3.3 с.-г.(як що форма обліку на підприємстві журнально-ордерна)	Рядок 1615 Балансу (форма 1)

По кредиту цих субрахунків відображають заборгованість за отримані виробничі запаси, МШП, товари, виконані роботи, надані послуги: Дт 15, 20, 22, 28, 23, 91, 92, 93, 94 — Кт 63. При погашенні заборгованості перед постачальниками та підрядниками виконують запис: Дт 63 — Кт 30, 31.

Орендарі для відображення орендної плати застосовують субрахунок 685 «Розрахунки з іншими кредиторами». Суму нарахованої орендної плати залежно від напрямку та мети використання орендованого майна орендар відображає записом: Дт 23, 91, 92, 93, 949 — Кт 685.

У разі придбання товаро-матеріальних цінностей, робіт і послуг на умовах передоплати облік розрахунків за поточними авансами, виданими іншим підприємствам та організаціям, ведуть на субрахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами». Залежно від того, в якій валюті здійснюються розрахунки, до субрахунку 371 відкривають відповідні субрахунки другого порядку.

По дебету субрахунку 371 відображають суми виданих авансів (попередньої оплати) за товари, роботи, послуги в кореспонденції з рахунками обліку грошових коштів (Кт 30, 31).

Після виконання постачальниками та підрядниками своїх зобов'язань по кредиту субрахунку 371 відображають погашення дебіторської заборгованості за авансами в кореспонденції з дебетом рахунка 63. Також по кредиту субрахунку 371 відображають суми, повернені постачальниками або підрядниками як невикористані, у кореспонденції з рахунками обліку грошових коштів. Крім того, по кредиту субрахунку 371 здійснюють списання заборгованості за виданими авансами в разі визнання її безнадійною.

У разі коли була виявляється невідповідність договірних умов або арифметичні помилки виставляється претензія постачальнику. При цьому в бухгалтерському обліку роблять запис: Дт 374 Кт 63.

Аналітичний облік на рахунку 63 ведеться окремо за кожним постачальником та підрядником у розрізі документів (рахунків), за якими виникла кредиторська заборгованість.

Питанням надходження виробничих запасів та розрахунків з постачальниками сільськогосподарських підприємств, були і залишаються донині одними з найбільш актуальних. Розрахунки між суб'єктами господарювання є важливою ланкою розширеного відтворення, від якого залежить не тільки кінцеві результати підприємств, їх фінансовий стан, а й економічне зростання країни в цілому.

Розбіжності у часі проведення платежу і відвантаження продукції є звичайним явищем сучасних економічних відносин. Проте, розміри заборгованостей між контрагентами не завжди продиктовані економічною доцільністю.

Вважаємо, що система бухгалтерського обліку є чи не єдиним джерелом інформації про фактичний стан розрахунків між підприємствами. А тому, вирішення проблем із значними сумами поточної заборгованості перед постачальниками лежить у площині обліково-аналітичних процедур.

З метою удосконалення обліку розрахункових операцій з постачальниками ми пропонуємо наступне:

1) в первинних документах з обліку розрахунків обов'язково заповнювати обов'язкові реквізити (найменування документа, дату складання, назву підприємства, зміст і обсяг господарських операцій, підписи уповноваженої особи);

2) проводити раз на рік звірку розрахунків з контрагентами;

3) розробляти платіжні календарі, які допоможуть своєчасно здійснити розрахунок з постачальниками;

4) для виключення з активів Балансу заборгованості, яка визнана безнадійною, своєчасно проводити її списання. У бухгалтерському обліку виключення з активів здійснюється, коли за такою заборгованістю існує впевненість в її неповерненні боржником;

5) вказати в Наказі про облікову політику період проведення інвентаризації розрахункових операцій;

6) запровадити внутрішній аудит на підприємстві з метою більш ефективного управління, який дозволить оперативно виявити поточні проблеми;

7) посилити внутрішньогосподарський контроль, допоможе реально оцінити діяльність з багатьох сторін, визначити напрямки подальшого розвитку, сприяти прийняттю правильних управлінських рішень;

8) контролювати стан розрахунків за простроченими заборгованостями;

9) систематично здійснювати контроль за співвідношеннями дебіторської та кредиторської заборгованості, оскільки значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу втрати фінансової стійкості підприємства і зроби́ть необхідним залучення додаткових коштів; перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може призвести до неплатоспроможності підприємства;

10) проводити аналіз складу і структури дебіторської та кредиторської заборгованості за конкретними постачальниками і покупцями, а також за термінами утворення заборгованості або терміни їх можливого погашення, що дозволить своєчасно виявляти прострочену заборгованість і вживати заходів щодо її стягнення. Дані про терміни виникнення (погашення) заборгованості мають бути регулярними і оперативними, їх доцільно акумулювати в окремому документі, наприклад: реєстр старіння рахунків дебіторів, кредиторів. Реєстр може оперативно виявляти тих боржників, успішна робота з якими може принести найбільший результат для підприємства, а також тих з якими повинні встановлюватися особливі відносини;

11) контролювати оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості, а також стан розрахунків по простроченій заборгованості, так як в умовах інфляції всяка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство реально отримує лише частину вартості поставленої продукції, тому бажано розширити систему авансових платежів;

12) організувати роботу за договорами таким чином, щоб мати можливість в картці клієнта вказувати умови оплати (передоплата або накладений платіж) і контролювати надходження коштів відповідно до умов договору.

Вважаємо, що усі викладені вище пропозиції сприятимуть поліпшенню обліку розрахунків з постачальниками на сільськогосподарських підприємствах.

